

dr. sc. Ante Vuković¹
Marko Mišura²

OSIGURANJE OD ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU U PRIJEVOZNIČKIM I TURISTIČKIM UGOVORIMA REPUBLIKE HRVATSKE

Pregledni rad / review
UDK 347.426(497.5)

Istraživanje je pokazalo da iznosi osigurateljeve obveze nisu jednaki u prijevoznim i turističkim ugovorima. U ugovorima o prijevozu temeljno je načelo da prijevoznik ima pravo na ograničenje odgovornosti do određenog iznosa, pa slijedom toga putniku ne odgovara do punog iznosa naknade štete. U turističkom pravu, odnosno u ugovoru o paket-aranžmanu i u ugovoru o povezanom putnom aranžmanu, putnik ima pravo na puni iznos naknade štete. No, naknada štete i tada može biti ograničena u dva slučaja: a) ako su se putnik i organizator tako unaprijed dogovorili te 2) ako je šteta nastala tijekom prijevoza. Razlika između turističkog i prijevoznog prava postoji u institutu jamčevine za slučaj nesolventnosti trgovca. Osnovna funkcija jamčevine, u formi police ili bankarske garancije je pojačanje odgovornosti trgovca u turističkim ugovorima. Putnik na temelju ugovora ili potvrde o ugovoru o putovanju u paket-aranžmanu odnosno ugovora o povezanom putnom aranžmanu, ima mogućnost neposrednog ostvarivanja prava na naknadu.

Ključne riječi: putnik, paket-aranžman, osiguranje od odgovornosti, prijevoz, naknada štete.

1. Uvod

Turizam ima važnu ulogu u gospodarstvu Europske unije (u nastavku Unija), a putovanja, odmori i kružna putovanja u paket aranžmanima („paket aranžmani“) čine znatan udio tržišta usluga putovanja. U Republici Hrvatskoj turizam je već desetljećima najvažnija gospodarska grana. Primjerice, u 2016. godini, a prema izračunu Hrvatske gospodarske komore, devizni prihod od turizma u Hrvatskoj iznosio je čak 18,01 posto BDP-a i daleko je najveći u Europi.

Prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine (Narodne novine, br. 55/2013), strateški (glavni) cilj razvoja hrvatskog turizma do 2020. je povećanje njegove atraktivnosti i konkurentnosti, što će rezultirati ulaskom u vodećih 20 turističkih destinacija u svijetu po kriteriju konkurentnosti.

¹ Znanstveni suradnik iz Splita

² Student Visoke škole Aspira iz Splita

Tako intenzivnu i važnu gospodarsku aktivnost i nadalje, kao potpora treba pratiti odgovarajuća pravna nadgradnja. Prema hrvatskom zakonodavcu, to bi trebao biti novi Zakon o pružanju usluga u turizmu u koji su, *inter alia* ugrađeni pravni standardi Unije: 1.) Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL L 376, 27. 12. 2006.) (u nastavku Direktiva 2006/123/EZ), 2.) Direktiva (EU) 2015/2302 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2015. o putovanjima u paket-aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima, o izmjeni Uredbe (EZ) br. 2006/2004 i Direktive 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/314/EEZ (SL L 326, 11. 12. 2015.) (u nastavku Direktiva (EU) 2015/2302).

Svrha Direktive (EU) 2015/2302 je doprinijeti pravilnom funkcioniranju unutarnjeg tržišta i ostvarivanju visoke i što jedinstvenije razine zaštite potrošača. U skladu s tim načelima je i njena imperativna odredba o temeljnim pravima i obvezama trgovca i putnika (čl.23.).³ Organizator paket-aranžmana ili trgovac koji omogućuje povezani putni aranžman dužan je na vrijeme obavijestiti putnika o tome nudi li paket-aranžman ili povezani putni aranžman. Svaka neistinita i zavaravajuća izjava ne oslobađa tog trgovca ili organizatora od propisanih obveza. S druge strane, putnik se ne može odreći propisanih prava, čak i u slučaju kada tako na izravan ili neizravan način izjavi. U tom smislu, osiguranje od odgovornosti ima dvojaku funkciju: pojačava odgovornost trgovca s jedne, te dodatno štiti prava putnika s druge strane.

Cilj je ovoga rada analizirati osiguranja od odgovornosti za štetu iz Zakona o pružanju usluga u turizmu u usporedbi s drugim hrvatskim zakonima iz prijevoznog prava (cesta, zrak, more i unutarnji plovni putovi, željeznica). Radi se o kombinaciji više vrsta prava: prijevoznog i turističkog prava što će ponekad, kao u slučaju naknade štete za trajanja prijevoza, biti problem s obzirom na primjenu odgovarajućeg prava.

Rad se sastoji od sedam međusobno povezanih poglavlja. U drugom poglavlju, koji slijedi odmah nakon uvoda daje se u kratkim crtama koncepcija Zakona o pružanju usluga u turizmu. U trećem poglavlju se nalaze objašnjenja osnovnih pojmova iz ugovora o putovanju u paket –aranžmanu i ugovora o povezanom putnom aranžmanu. U četvrtom poglavlju se analizira odgovornost organizatora putovanja za štetu. Peto, glavno poglavlje rada se tiče zaštite putnika u slučaju nesolventnosti i osiguranja od odgovornosti trgovca odnosno organizatora putovanja. U šestom poglavlju je pregled osiguranja od odgovornosti u prijevoznom pravu. Sedmo poglavlje je zaključak i predstavlja esenciju istraživanja.

2. Koncepcija Zakona o pružanju usluga u turizmu

Koncepcija Zakona o pružanju usluga u turizmu (u nastavku ZPUT)⁴ temelji se na tri stupa: 1) na preuzimanju dviju direktiva Unije, zatim 2) na pojedinim odredbama derogiranog Zakona o pružanju usluga u turizmu (u nastavku bivši ZPUT)⁵, te 3) na novim rješenjima. Donošenjem ZPUT-a su prestale od 1. srpnja 2018. važiti odgovarajuće odredbe iz ugovora o organiziranju putovanja iz Odsjeka 24. Zakona o obveznim odnosima (u nastavku ZOO).⁶

³ Vidi čl.60. Zakona o pružanju usluga u turizmu.

⁴ Narodne novine br. 130/2017., a stupio na snagu 1. siječnja 2018.

⁵ Narodne novine br. 68/07, 88/10, 30/14, 152/14..

⁶ Narodne novine br.35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

Direktiva 2006/123/EZ određuje opće odredbe kojima se pružateljima usluga olakšava ostvarivanje slobode poslovnog nastana te slobodno kretanje usluga uz istodobno održavanje visokog stupnja kvalitete tih usluga (čl.1.).

Direktiva (EU) 2015/2302 se primjenjuje na paket aranžmane koje trgovci nude na prodaju ili prodaju putnicima i na povezane putne aranžmane koje trgovci omogućuju putnicima (čl.2.). Ona također određuje prava i obveze ugovornih strana. Obveze trgovca su: a) pravovremeno obavještanje putnika, b) zaštita prava i interesa putnika, c) čuvanje poslovne tajne putnika, d) naknada štete putniku, e) osiguranje od odgovornosti. Osnovna obveza putnika je platiti trgovcu pruženu uslugu.

Bivši ZPUT, donesen još 2007. godine, ocjenjen je u nekim dijelovima ograničavajućim za razvoj ukupnosti pružanja usluga u turizmu, kao značajnog čimbenika razvoja i jačanja konkurentnosti hrvatskog turizma. On ne regulira npr. vjerski turizam, zatim ne uređuje usluge *ren-a-cara*, nedostavno uređuje turističke usluge aktivnog i poslovnog turizma i dr.

Nova zakonska rješenja, koja umjesto turističke agencije u fokus odgovornosti stavljaju trgovca odnosno organizatora putovanja, trebala bi osigurati: a) povećanje raznolikosti i razvoj turističke ponude, b) olakšanje poslovanja gospodarskih subjekata, c) veću profesionalnost i podizanje kvalitete u pružanju usluga, d) jednostavniju provedbu zakonskih odredbi i učinkovitije suzbijanje sive ekonomije, e) bolju zaštitu potrošača,⁷ f) veću zaposlenost, te g) stvaranje uvjeta za pristup povoljnom financiranju projekata koji uključuju pružanje neke od zakonom obuhvaćenih usluga u turizmu.

3. Ugovor o putovanju u paket-aranžmanu i ugovor o povezanom putnom aranžmanu

Za ovaj rad relevantne su odredbe iz III. dijela ZPUT-a (čl. 26-60.). Primjenjuju se na paket-aranžmane koje trgovac nudi i prodaje putniku i na povezane putne aranžmane koje trgovac omogućuje putniku te na njihove obvezno-pravne odnose.

U glavi II. dijela III. uređene su obveze u vezi s informiranjem i sadržaj ugovora o paket-aranžmanu. Organizator je dužan putniku pružiti odgovarajuće standardne informacije o paket-aranžmanu i one čine sastavni dio ugovora o paket-aranžmanu i ne mogu se mijenjati, osim ako se ugovorne strane o tome izričito ne dogovore.⁸

Ugovorom o putovanju u paket-aranžmanu obvezuje se trgovac pribaviti putniku paket-aranžman, a putnik se obvezuje platiti mu za to ugovorenu cijenu (čl.28. ZPUT). Pri tome paket-aranžman znači kombinacija najmanje dviju različitih vrsta usluga putovanja za

⁷ I prema Nacionalnom programu zaštite potrošača za razdoblje od 2017. do 2020. godine (Narodne novine, br. 20/18), prenošenjem ove Direktive (EU) 2015/2302 u hrvatski pravni sustav, osuvremenit će se područje zaštite putnika prilikom kupnje usluga paket-putovanja koje potrošači sami kombiniraju birajući elemente svog putovanja (primjerice kupuju *rent-a-car* uslugu ili uslugu smještaja putem mrežne stranice gdje su rezervirali svoj let). Novim se pravilima osigurava učinkovitije informiranje putnika o uslugama koje kupuju te se jamči učinkovitija pravna zaštita u slučaju problema nastalih prilikom putovanja.

⁸ Predugovorna odgovornost za štetu je odgovornost za štetu koju jedna strana uzrokuje drugoj vodeći pregovore bez namjere da sklopi ugovor ili odustajanjem od te namjere bez osnovanog razloga. Vidi opširnije Crnić, I. Odštetno pravo, Zbirka sudskih rješidbi s napomenama i propisima, Zagreb, 2004, str. 249.

potrebe istog putovanja ili odmora,⁹ dok ugovor o putovanju u paket-aranžmanu znači ugovor o paket-aranžmanu kao cjelini ili, ako se paket-aranžman pruža u okviru zasebnih ugovora, svi ugovori koji obuhvaćaju usluge putovanja uključene u paket-aranžman.

Iz definicije ugovora o putovanju u paket-aranžmanu proizlazi da su ugovorne strane trgovac i putnik. Trgovac znači svaka fizička ili pravna osoba, neovisno o tome je li u privatnom ili javnom vlasništvu, koja u vezi s ugovorima obuhvaćenima ovim Zakonom djeluje, među ostalim, i putem drugih osoba koje djeluju u njezino ime ili za njezin račun, u svrhe povezane sa svojom trgovačkom, poslovnom, obrtničkom ili profesionalnom djelatnošću, bez obzira na to djeluje li u svojstvu organizatora, prodavatelja, trgovca koji omogućuje povezani putni aranžman ili kao pružatelj usluge putovanja. S druge strane, putnik znači svaka osoba koja želi sklopiti ugovor o putovanju u paket-aranžmanu ili izletu ili ugovor o putovanju u povezanom putnom aranžmanu ili koja ima pravo putovati na temelju sklopljenog ugovora o putovanju u paket-aranžmanu ili izletu ili ugovora o putovanju u povezanom putnom aranžmanu.¹⁰

Bitni sastojci ugovor o putovanju u paket-aranžmanu su: paket-aranžman, rok trajanja paket-aranžmana, ugovorena cijena, osiguranje.

Položaj putnika u ugovoru je ojačan još jednom odredbom. Glede ispunjenja obveza u vezi s informiranjem teret dokaza (*onus probandi*) je na trgovcu, a ne na putniku.

U glavi III. dijela III. (čl. 34.-38.) sadržane su odredbe o izmjenama ugovora o putovanju u paket-aranžmanu prije početka paket-aranžmana, dok su u glavi IV. dijela III. (čl.39.-42.) odredbe o izvršenju paket-aranžmana pri čemu je organizator jedina odgovorna osoba, bez obzira na to mora li te usluge izvršiti sam ili ih moraju izvršiti drugi pružatelji usluga putovanja. U slučaju kršenja bilo koje odredbe ugovora, organizator je dužan putniku pružiti odgovarajuću satisfakciju. Satisfakcija može biti odgovarajući alternativni aranžman, ali i snajanje troškova nužnog smještaja putnika zbog nastupa izvanrednih okolnosti.

4. Odgovornost organizatora putovanja za štetu

U svakoj vrsti ugovornog odnosa središnje je pitanje odgovornost ugovornih strana za preuzete obveze. U velikom broju ugovora iz ZOO-a temelj odgovornosti je *krivnja* (subjektivna odgovornost). Tko drugom prouzroči štetu, dužan je nadoknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje, a predmjeva se obična nepažnja kao najniži stupanj krivnje (čl. 1045. st.1. i 2. ZOO-a). U slučajevima kada se za štetu od stvari ili djelatnosti od kojih

⁹ Više je vrsta usluga putovanja: a) prijevoz putnika, b) smještaj koji nije neodvojivi dio prijevoza putnika i nije u svrhe stanovanja, c) iznajmljivanje automobila, drugog motornog vozila s vlastitim pogonom i najmanje četiri kotača s brzinom većom od 25 km/h ili motocikala za koje se zahtijeva vozačka dozvola kategorije A, d) bilo koja druga turistička usluga koja nije neodvojivi dio usluge putovanja (čl.7. ZPUT).

¹⁰ U ZPUT-u su, pored pojmova trgovca i putnika, definirani pojmovi potrošača i organizatora. Potrošač je svaka fizička osoba koja sklupa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti, a organizator znači trgovac koji izravno ili putem drugog trgovca odnosno zajedno s drugim trgovcem kombinira i prodaje ili nudi na prodaju paket-aranžmane ili trgovac koji dostavlja podatke o putniku drugom trgovcu u skladu s točkom 2. podtočkom b) podpodtočkom 5. ovoga članka (kupuju od pojedinačnih trgovaca putem povezanih postupaka *online* rezerviranja kada trgovac s kojim je sklopljen prvi ugovor dostavlja ime putnika, podatke o plaćanju i adresu e-pošte drugom trgovcu ili trgovcima, a ugovor s drugim trgovcem ili trgovcima sklopljen je najkasnije 24 sata nakon potvrde rezervacije prve usluge putovanja) (čl.7. ZPUT).

potječe povećana opasnost štete za okolinu odgovara se bez obzira na krivnju (objektivna odgovornost) (čl. 1045. st.3. ZOO-a). Za štetu bez obzira na krivnju odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom (čl.1045. st.4. ZOO-a). Oštećenik ima pravo i naknadu štete ako se dokaže da je štetnik kriv, odnosno odgovoran za štetu.

U ZPUT-u je odgovornost organizatora putovanja temeljena na subjektivnoj i objektivnoj odgovornosti te na pravu oštećene strane (putnika) na naknadu štete. U zaštiti prava putnika, kao što će se vidjeti u nastavku članka, je i prisilna (*kogentna*) odredba o ograničenju i isključenju odgovornosti organizatora putovanja.

4.1. Sniženje cijene i naknada štete

Daljnja prava putnika su sniženje cijene i naknada štete. Putnik ima pravo na primjereno sniženje cijene za svako razdoblje tijekom kojeg je postojala nesukladnost u vezi s ugovorenim putovanjem u paket-aranžmanu, osim ako organizator dokaže da se nesukladnost može pripisati putniku (čl.43. ZPUT). Jednako tako, putnik ima pravo, neovisno o sniženju cijene ili raskidu ugovora, zahtijevati od organizatora primjerenu naknadu za svaku štetu koju pretrpi kao rezultat bilo koje nesukladnosti, a organizator je dužan putniku naknaditi tu štetu bez nepotrebnog odgađanja (čl. 44. st.1. ZPUT). Organizator se oslobađa odgovornosti za štetu u tri slučaja: 1) ako dokaže da se nesukladnost može pripisati putniku, b) ako dokaže da se nesukladnost može pripisati trećoj osobi koja nije povezana s pružanjem usluga putovanja obuhvaćenih ugovorom o putovanju u paket-aranžmanu i da je nesukladnost nepredvidiva ili neizbježna te c) ako dokaže da je do nesukladnosti došlo zbog izvanrednih okolnosti koje se nisu mogle izbjeći.

Drugim riječima, organizator odgovara objektivno, a odgovornosti se oslobađa pozivom na jedan od razloga za oslobađanje odgovornosti (*egzoneracijski razlozi*). S tim u svezi izuzetno su važne odredbe iz čl. 45. ZPUT-a.

4.2. Ograničenje i isključenje odgovornosti

Ništetne su odredbe ugovora o putovanju u paket-aranžmanu kojima se isključuje ili ograničava odgovornost organizatora putovanja za štetu (čl.45. st.1. ZPUT). Ipak, pravovaljana je odredba ugovora o putovanju u paket-aranžmanu kojom se unaprijed ograničava iznos naknade štete za štete koje nisu posljedica tjelesne ozljede ili za štete koje organizator nije prouzročio namjerno ili nepažnjom na iznos koji nije manji od trostruke ukupne cijene paket-aranžmana (čl.45. st.2. ZPUT). To znači da organizator putovanja može konzumirati pravo koje mu daju i odredbe čl. 345- st. 3. i 346. ZOO-a.¹¹ Međutim, ako se međunarodnim konvencijama koje obvezuju Europsku uniju ili zakonskim propisima koji se temelje na njima ograničuje opseg naknade štete koju je dužan platiti pružatelj usluge putovanja koja je dio paket-aranžmana ili ograničuju uvjeti pod kojima je on dužan tu štetu nadoknaditi, u tom slučaju

¹¹ Prema tim odredbama, pravovaljana je odredba ugovora kojom se određuje najviši iznos naknade, ako tako određeni iznos nije u očitom nesrazmjeru sa štetom i ako za određeni slučaj nije što drugo zakonom određeno. Vjerovnik odnosno putnik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristiti te pravičnu naknadu neimovinske štete, koje je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora morao predvidjeti kao moguće posljedice povrede ugovora, a s obzirom na činjenice koje su mu tada bile poznate ili morale biti poznate.

iste se pretpostavke, ograničenja i isključenja na odgovarajući način primjenjuju na organizatora i on se u odnosu na putnika može pozvati na to (čl. 45. st.3. ZPUT).

To znači da pravo putnika na naknadu štete može biti ograničeno u dva slučaja. Prvo, ako je tako unaprijed ugovorio s organizatorom pa je tada naknada štete veća od trostruke ukupne cijene pakat-aranžmana. Drugo, ako postoje ograničenja naknada štete u međunarodnim konvencijama iz prijevoznog prava (ako je, primjerice šteta nastala za vrijeme prijevoza morem tada u obzir dolaze ograničenja iz međunarodnih konvencija iz pomorskog prava).

4.3. Konkurencija prava na naknadu štete ili sniženje cijene

Pravo putnika na naknadu štete ili sniženje cijene propisano u ZPUT-a i u međunarodnim konvencijama ne utječe na prava putnika u skladu s uredbama Unije za svaku granu prijevoza putnika. Ipak, konkurencija prava na naknadu štete ili sniženje cijene na koje putnik ima pravo oduzimaju se jedne od drugih kako bi se izbjegla prekomjerna odšteta i/ili prekomjerno sniženje cijene (čl. 46. ZPUT).

Dakle, pravo na naknadu štete nije neograničeno. Granice predstavljaju opća pravila o naknadi štete prema kojima naknada štete ne može biti veća od stvarne štete. Smatramo da se izvan tog okvira radi o neopravdanom bogaćenju oštećene osobe, konkretno putnika.

5. Zaštita putnika u slučaju nesolventnosti i osiguranje od odgovornosti

U ovom, središnjem dijelu rada obrađuju se jamčevina za slučaj nesolventnost organizatora putovanja, osiguranje od odgovornosti organizatora putovanja te povezani putni aranžmani. Svrha je slojevita zaštita prava putnika kao slabije strane u ugovoru o putovanju u pakat-aranžmanu, kao i u povezanim putnim aranžmanima u uvjetima kada, uz tradicionalne distribucijske lance, internet postaje sve važniji medij putem kojeg se usluge putovanja nude ili prodaju.

5.1. Osiguranje jamčevine za slučaj nesolventnosti

Prema Sajteru,¹² riječ 'insolventnost' također (kao i 'Konkurs') dolazi iz latinskog jezika, i složena je od 'in' = ne, negacija, i solvo / solvere / solventem = ispuniti obvezu, izvršiti, učiniti, uzvratiti, osloboditi, otpustiti. Prevodi se sintagmom 'nemogućnost plaćanja', ili 'nesposobnost za plaćanje'. U čl. 4. i 5. važećeg Stečajnog zakona,¹³ postojanje prijetee nesposobnosti za plaćanje je predstečajni i stečajni razlog, dok su nesposobnost za plaćanje i prezaduženost stečajni razlozi. Terminologiju dodatno usložuje Uredba (EU) 2015/848 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o postupku u slučaju nesolventnosti (preinaka).¹⁴

U glavi VI. dijela III. ZPUT-a se koristi pojam nesolventnost. Smatrat će se da je organizator paket-aranžmana nesolventan kada je nesposoban za pravodobno plaćanje dospjelih

¹² Sajter, D., Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja u stečaju, doktorska disertacija, Sveučilište Josip Juraj Strossmayer u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2008.

¹³ Narodne novine br. 71/15, 104/17.

¹⁴ Službeni list Europske unije L 141/19 od 5.6.2015.

obveza u iznosu i u roku dospijeća ili je u stečaju, zbog čega se usluge putovanja ne izvršavaju (čl. 50. st. 3. ZPUT). Znači, organizator putovanja je nesolventan kada kod njega postoje stečajni razlozi ili kada je nad njim već otvoren stečajni postupak.¹⁵

ZPUT u čl. 50. propisuje dužnosti organizatora¹⁶ vezane za njegovu nesolventnost. On je dužan za svaki paket-aranžman osigurati jamčevinu (engl. *security*)¹⁷ za slučaj nesolventnosti kod društva za osiguranje (polica osiguranja) ili banke (bankarska garancija) u Republici Hrvatskoj ili drugoj državi ugovornici Europskog gospodarskog prostora. Jamčevina, kao oblik pojačanja odgovornosti se osigurava radi:

- a) povrata putniku svih novčanih sredstava plaćenih od strane putnika ili u ime putnika u vezi s ugovorom o putovanju u paket-aranžmanu za ugovorene usluge čije je izvršenje izostalo, ili koje neće biti izvršene, ili će tek djelomično biti izvršene, zbog nesolventnosti ili stečaja organizatora¹⁸,
- b) naknade putniku troškova nužnog smještaja, prehrane i povratka putnika s putovanja u mjesto polaska u zemlji i inozemstvu, kao i sve nastale tražbine po toj osnovi, koji su prouzročeni zbog nesolventnosti ili stečaja organizatora, ako je ugovorom o putovanju u paket-aranžmanu uključen prijevoz putnika.

Radi ispunjenja svojih obveza iz točke a), organizator je dužan putniku osigurati neposredno ostvarivanje prava na isplatu iz jamčevine i u svrhu dokaza tog prava putniku predati ugovor ili potvrdu ugovora o putovanju u paket-aranžmanu. Dokazi moraju sadržavati navod da putnik na temelju tog ugovora ili potvrde ima mogućnost neposrednog ostvarenja prava na naknadu od društva za osiguranje odnosno banke te sadržavati podatke o osiguratelju – društvu za osiguranje odnosno banci s pripadajućim osobnim identifikacijskim brojem, adresom e-pošte i brojem telefona, broj izdane jamčevine (broj police osiguranja ili bankarske garancije) i druge podatke potrebne za aktiviranje jamčevine.

Opseg i djelotvornost jamčevine za slučaj nesolventnosti organizatora putovanja regulirana je u čl.51. ZPUT-a. Ona mora biti djelotvorna i da pokriva razumno predvidive troškove.

Djelotvorna jamčevina mora osigurati povrate plaćenog za usluge putovanja koje nisu ispunjene, bez nepotrebnog odgađanja nakon zahtjeva putnika (čl.51. st.6. ZPUT).

Druga atribucija jamčevine je pokriće razumno predvidivih troškova. Jamčevina mora pokriti iznose plaćanja izvršenih u korist putnika u vezi s paket-aranžmanima, uzimajući u obzir duljinu razdoblja između predujmova i završnih plaćanja i završetka paket-aranžmana,

¹⁵ Otvaranje predstečajnog i stečajnog postupka se javno objavljuje. Problem nastaje kada se dužnik ponaša neodgovorno i sudu pravovremeno ne podnosi prijedlog za otvaranje predstečajnog ili stečajnog postupka pa vjerovnici o poslovanju s poteškoćama svoga dužnika nemaju pouzdane obavijesti.

¹⁶ Organizator koji nema poslovni nastan u drugoj državi ugovornici Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru, a prodaje, nudi na prodaju ili na bilo koji način usmjerava takvu djelatnost na tržište Republike Hrvatske, dužan je osigurati jamčevinu za slučaj nesolventnosti u skladu s ovim Zakonom. Prodavatelj s poslovnim nastanom u nekoj drugoj državi članici Europske unije ili u nekoj drugoj državi ugovornici Europskog gospodarskog prostora koji na tržištu Republike Hrvatske prodaje paket-aranžmane organizatora koji ima poslovni nastan izvan Europskoga gospodarskog prostora, ili na drugi način usmjerava takve aktivnosti na tržištu Republike Hrvatske, dužan je osigurati jamčevinu za slučaj nesolventnosti u skladu s propisima te druge države ugovornice Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru kojima se provodi zaštita u slučaju nesolventnosti sukladno članku 17. Direktive (EU) 2015/2302, osim ako pruži dokaze da organizator ima osiguranu takvu jamčevinu.

¹⁷ U verziji Direktive 2015/2302 na engleskom jeziku za jamčevinu se koristi riječ „security“.

¹⁸ Društvo za osiguranje ili banka može putniku ponuditi nastavak paket-aranžmana.

kao i procijenjeni trošak repatrijacija u slučaju nesolventnosti organizatora, s tim da iznos jamčevine ne smije biti manji od 10 % od ukupnog iznosa prodaje paket-aranžmana ostvarenog u prethodnoj poslovnoj godini odnosno ne smije biti manji od 10 % od planiranog godišnjeg iznosa prodaje paket-aranžmana u tekućoj poslovnoj godini ako je plan godišnje prodaje paket-aranžmana u tekućoj godini veći u odnosu na ostvarenu prodaju paket-aranžmana u prethodnoj godini, a organizator je dužan tijekom tekuće godine brinuti se da je jamčevina za slučaj nesolventnosti učinkovita i dostatna za naknadu svih potraživanja i troškova (čl.51. st.2. ZPUT).¹⁹

Putnik ima prava iz jamčevine u slučaju nesolventnosti organizatora, bez obzira na njegovo mjesto prebivališta, mjesto polaska ili na to gdje je paket-aranžman prodan i neovisno o tome u kojoj se državi članici Europske unije nalazi osiguravatelj ili banka kod kojih je jamčevina osigurana (čl.51. st.4. ZPUT). Ako nesolventnost organizatora utječe na izvršenje paket-aranžmana koji se počeo izvršavati, jamčevina je dostupna besplatno i pokriva besplatnu repatrijaciju putnika i, ako je to potrebno, financiranje smještaja prije repatrijacije (čl.51. st.5. ZPUT).²⁰

5.2. Osiguranje od odgovornosti

ZPUT je odredbe o osiguranju od odgovornosti (engl. *liability insurance*) uvrstio među odredbe zaštite putnika u slučaju insolventnosti organizatora.

Općenito, u slučaju osiguranja od odgovornosti oštećena osoba može zahtijevati neposredno od osiguratelja naknadu štete koju je pretrpjela događajem za koji odgovara osigurani, ali najviše do iznosa osigurateljeve obveze; oštećena osoba ima, od dana kad se dogodio osigurani slučaj, vlastito pravo na naknadu iz osiguranja te je svaka kasnija promjena u pravima osiguranika prema osiguratelju bez utjecaja na pravo oštećene osobe na naknadu (čl.965. st.1.i 2. ZOO). Nadalje, u slučaju osiguranja od odgovornosti osiguratelj odgovara za štetu nastalu osiguranim slučajem samo ako treća oštećena osoba zahtijeva njenu naknadu; osiguratelj snosi, u granicama iznosa osiguranja, troškove spora i druge opravdane troškove radi utvrđivanja osiguranikove odgovornosti; iz osiguranja se naknađuju i troškovi mjera poduzetih na zahtjev osiguratelja ili u sporazumu s njim, radi zaštite od neopravdanih i pretjeranih zahtjeva treće osobe (čl.964. st.1., 2. i 3. ZOO).

U pravnoj literaturi se smatra da su obveznici sklapanja osiguranja od odgovornosti prvenstveno osobe koje obavljaju određenu djelatnost ili aktivnost uz čije se obavljanje vezuje povećani rizik nastanka štete.²¹ Slijedom toga, i djelatnost putovanja u paket-aran-

¹⁹ Organizator koji nije ostvarivao promet od prodaje paket-aranžmana u prethodnoj godini dužan je osigurati jamčevinu za slučaj nesolventnosti u iznosu koji ne smije biti manji od 10 % od planirane godišnje prodaje paket-aranžmana u tekućoj poslovnoj godini, s tim da je dužan tijekom tekuće godine brinuti se da je jamčevina učinkovita i dostatna za naknadu svih potraživanja i troškova (čl.51. st.3. ZPUT).

²⁰ Ako organizator u trenutku sklapanja ugovora o putovanju u paket-aranžmanu ima poslovni nastan u drugoj državi članici Europske unije ili drugoj državi ugovornici Europskog gospodarskog prostora, smatra se da ispunjava obveze iz ovoga Zakona glede jamčevine za slučaj nesolventnosti ako putniku pruži takvu jamčevinu u skladu s propisima te druge države u kojoj ima poslovni nastan kojima se provodi članak 17. Direktive 2015/2302. (čl.52. ZPUT).

²¹ Belanić, L., Obvezna osiguranja od odgovornosti izvan djelatnosti prometa i prijevoza u hrvatskom I poredbenom pravu, s osvrtom na određivanje obveznika sklapanja osiguranja i kruga trećih osoba, Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 30, br. 1, 2009., 551-600.

žmanu te povezani putni aranžman pripadaju u krug djelatnosti uz čije se obavljanje vezuje povećani rizik nastanka štete. Osiguranje od odgovornosti može nastati iz ugovora (dobrovoljno) i na temelju zakona (obvezno).²²

Prema čl.53. ZPUT-a, organizator putovanja u paket-aranžmanu dužan je s osiguravateljem sklopiti ugovor o osiguranju od odgovornosti za štetu koju prouzroči putniku neispunjenjem, djelomičnim ispunjenjem ili neurednim ispunjenjem obveza koje se odnose na paket-aranžman (st.1.) te organizator u ugovoru ili potvrdi ugovora o putovanju u paket-aranžmanu koji ili koju mora predati putniku, dužan je navesti podatke o osiguranju od odgovornosti za štetu, osiguranim rizicima, o osiguratelju – društvu za osiguranje s pripadajućim osobnim identifikacijskim brojem, adresom e-pošte i brojem telefona, broj izdane police osiguranja i druge podatke potrebne za aktiviranje osiguranja i ostvarivanje prava na naknadu štete (st.2.).

U svezi sa zaštitom putnika je daljnja obveza organizatora. On je dužan ponuditi putniku osiguranje od posljedica nesretnog slučaja i bolesti na putovanju, oštećenja i gubitka prtljage, dragovoljno zdravstveno osiguranje za vrijeme puta i boravka u inozemstvu, osiguranje za slučaj otkaza putovanja te osiguranje kojim se osiguravaju troškovi pomoći i povratka putnika u mjesto polazišta u slučaju nesreće i bolesti, staviti na raspolaganje informaciju o sadržaju tih osiguranja te opće uvjete ugovora o osiguranju (čl.54. ZPUT).

Znači, zakonodavac je čl. 53. dodao st.2.(vidi *supra*) što je novina u odnosu na čl.19. bivšeg ZPUT-a o obvezi turističke agencije za sklapanje ugovora o osiguranju od odgovornosti. Time je smatramo na jasan, razumljiv i lako uočljiv način dodatno zaštitio putnika u ostvarivanju njegovih prava.

Ipak, ostaje nejasno zašto je ZPUT propustio izrijekom propisati da su pravne i fizičke osobe pri pružanju usluga u turizmu dužne postupati s pažnjom dobrog stručnjaka (engl. *extraordinary care*) kako je ponašanje u ispunjavanju obveza i ostvarivanju prava definirano u čl.10. st.2. ZOO-a. Takvu strogu, a za putnike vrlo korisnu odredbu je sadržavao bivši ZPUT. U njegovu čl. 4. st.1. t. 3. je, naime je bilo regulirano da su pravne i fizičke osobe pri pružanju usluga u turizmu postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka).

Zbog toga smatramo da je odredba prema kojoj na obvezno-pravne odnose između putnika i trgovaca na odgovarajući se način primjenjuju odredbe općeg propisa kojim se uređuju obvezni odnosi, ako ovim Zakonom nije drugačije propisano (čl. 10. ZPUT), općenita i ne doprinosi pravnoj sigurnosti putnika.

5.3. Povezani putni aranžmani

U glavi VII. dijela III. ZPUT-a, nalaze se odredbe vezane za povezane putne aranžmane.²³ Trgovac koji omogućuje povezane putne aranžmane dužan je osigurati jamčevinu za povrat

²² Pravni leksikon, grupa autora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 982.

²³ Povezani putni aranžman znači najmanje dvije različite vrste usluga putovanja kupljene za potrebe istog putovanja ili odmora koje ne predstavljaju paket-aranžman i koji za posljedicu imaju sklapanje zasebnih ugovora s pojedinačnim pružateljima usluga putovanja ako trgovac:a) prilikom jednog posjeta svojoj prodajnoj točki ili jednog kontakta s njome putnicima omogućuje zaseban odabir i zasebno plaćanje svake usluge putovanja ili b) omogućuje

svih plaćanja koja je primio od putnika ako se usluga putovanja koja je dio povezanog putnog aranžmana ne izvršava zbog njegove nesolventnosti, a ako je trgovac strana koja je odgovorna za prijevoz putnika, jamčevina mora pokriti i repatrijaciju putnika (čl. 55. st.1.), te na trgovca iz stavka 1. ovoga članka na odgovarajući se način primjenjuju odredbe članka 50. – 52. i članci 98. i 99. ZPUT-a (čl.55. st.2.).

Što se tiče obveze u vezi s informiranjem za povezane za putne aranžmane, ona je regulirana u čl.56. ZPUT-a. Prije nego što se putnik obveže bilo kojim ugovorom koji dovodi do sastavljanja povezanog putnog aranžmana ili bilo kojom odgovarajućom ponudom, trgovac koji omogućuje povezane putne aranžmane, među ostalim i onda kad trgovac nema poslovni nastan u državi članici Unije, ali na bilo koji način usmjerava takve djelatnosti na državu članicu, dužan je izjaviti da: a) putnik neće moći ostvariti korist ni od jednog od prava koja se primjenjuju isključivo na paket-aranžmane i da će svaki pružatelj usluga biti isključivo odgovoran za pravilno izvršenje svojih usluga u skladu s ugovorom i b) putnik će moći ostvariti korist od zaštite u slučaju nesolventnosti (st.1.); (2) trgovac koji omogućuje povezane putne aranžmane dužan je naprijed navedene informacije pružiti putniku putem odgovarajućeg standardnog obrasca iz Priloga II. ZPUT-a ili, ako specifična vrsta povezanog putnog aranžmana nije obuhvaćena nijednim od obrazaca u Prilogu II., dužan je pružiti informacije sadržane u tim obrascima (st.2.); ako trgovac koji omogućuje povezane putne aranžmane ne ispuni zahtjeve vezane za zaštitu u slučaju nesolventnosti za povezane putne aranžmane, u odnosu na usluge putovanja obuhvaćene povezanim putnim aranžmanom primjenjuju se prava i obveze iz čl.34. i čl.37. – 49. ZPUT-a (st.3.) te ako je povezani paket-aranžman rezultat sklapanja ugovora između putnika i trgovca koji ne omogućuje povezani putni aranžman, taj je trgovac dužan obavijestiti trgovca koji omogućuje povezani putni aranžman o sklapanju relevantnog ugovora (st.4.).

5.4. Opće odredbe

Među općim odredbama o ugovoru o putovanju u paket-aranžmanu i ugovora o povezanom putnom aranžmanu je i odgovornost za pogreške pri rezerviranju. Trgovac je odgovoran za sve pogreške do kojih je došlo zbog tehničkih kvarova na sustavu rezervacija koje se mogu njemu pripisati i, ako je pristao organizirati rezerviranje paket-aranžmana ili usluga putovanja koje su dio povezanog putnog aranžmana, za pogreške nastale tijekom postupka rezerviranja ali, trgovac ne odgovara za pogreške pri rezerviranju koje se mogu pripisati putniku ili koje su prouzročene izvanrednim okolnostima koje se nisu mogle izbjeći (čl.58. ZPUT).

Organizator ili prodavatelj koji je isplatio naknadu štete, odobrio sniženje cijene ili ispunio drugu obvezu ima pravo na *regres* od osobe koja je pridonijela događaju iz kojeg je proizašla obveza naknada štete, sniženje cijene ili druga obveza (čl.59. ZPUT).

ciljanu kupnju najmanje jedne dodatne usluge putovanja od drugog trgovca ako je ugovor s tim drugim trgovcem sklopljen najkasnije 24 sata nakon potvrde rezervacije prve usluge putovanja (čl.7. ZPUT).

6. Osiguranje od odgovornosti za štete putnicima u prijevoznom pravu

U prijevoznom pravu temeljno je načelo da prijevoznik ima pravo na ograničenje odgovornosti do određenog iznosa, pa slijedom toga ne odgovara do punog iznosa naknade štete. Izuzetak od ovog pravila su štete koje prijevoznik skrivi namjerno (*dolus*) ili iz krajnje nepažnje (*culpa lata*). Daljnje bitno obilježje prijevoznog prava je da svaka grana prijevoza ima poseban pravni okvir (međunarodne konvencije i nacionalno zakonodavstvo) u kojem djeluje.

6.1. Cestovni prijevoz

Prema t.2. preambule Uredbe (EU) br.181/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o pravima putnika u autobusnom prijevozu i izmjeni Uredbe (EZ) br.2006/2004 (u nastavku Uredba 181/2011)²⁴, putnik u autobusnom prijevozu slabija je stranka ugovora o prijevozu i treba mu osigurati minimalnu razinu zaštite.²⁵ Putnici i sve osobe koje je putnik po pravnoj dužnosti uzdržavao ili bi ih morao uzdržavati, trebaju biti odgovarajuće zaštićeni u slučaju nesreće koja se dogodi pri upotrebi autobusa (t.4. preambule Uredbe 181/2011).

Sukladno tome, obveze prema putnicima u skladu s ovom Uredbom nije moguće ograničiti niti ih se on može odreći, pogotovo ne odstupanjem ili restriktivnom klauzulom u ugovoru o prijevozu (čl.6. st.1. Uredbe 181/2011). To znači da putniku na relacijama duljim od 250 km, kao i putniku na povremenim linijama iznos odštete za smrt ili osobne povrede putnika i gubitak ili oštećenje prtljage u svakom pojedinom slučaju ne smije biti niža od 220 000 EUR za putnika te 1 200 EUR za svaki komad prtljage (čl.7. Uredbe 181/2011). U slučaju kašnjenja ili otkazivanja prijevoza ili u slučaju prevelikog broja rezervacija, putniku se nudi više mogućnosti za izbor odnosno pravo na naknadu (čl.19. Uredba 181/2011).

Prema čl. 17. hrvatskog Zakona o obveznim osiguranjima u prometu (u nastavku ZOOP),²⁶ vlasnici prijevoznih sredstava (npr. autobusa) koja se koriste za prijevoz putnika u javnom prometu dužni su sklopiti ugovor o osiguranju putnika od nesretnog slučaja. Najniže osigurane svote odnose se na jedan štetni događaj, a računaju se po putniku (čl.19. ZOOP-a). Najniža osigurana svota po putniku iznosi za slučaj smrti 40.000,00 kuna, a za slučaj trajnog invaliditeta 80.000,00 kuna (čl.19. st.2. ZOOP-a). Putnik kojemu se dogodio nesretni slučaj ima pravo na izravnu tužbu (*actio directa*) prema osiguratelju.²⁷ S druge strane, najniža osigurana svota temeljem ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti određuje se u sljedećim iznosima: 1. u slučaju štete zbog smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja do iznosa od 42.750.000,00 kuna po štetnom događaju bez obzira na broj oštećenika, 2. u slučaju uništenja ili oštećenja stvari do iznosa od 8.550.000,00 kuna po štetnom događaju bez obzira na broj oštećenika (čl.26. st.8. ZOOP-a).

²⁴ Službeni list Europske unije L 55/1 od 28.2.2011.

²⁵ Ova Uredba utvrđuje pravila za autobusni prijevoz o: a) nediskriminaciju među putnicima s obzirom na uvjete prijevoza koje osiguravaju prijevoznici; b) pravima putnika u slučaju nesreće sa smrtnih ishodom ili osobnom povredom ili gubitkom ili oštećenjem prtljage, koje se dogode pri upotrebi autobusa; c) nediskriminaciju te obveznoj pomoći osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti; d) pravima putnika u slučaju otkazivanja ili kašnjenja; e) minimalnim informacijama koje treba osigurati putnicima; f) postupanja s pritužbama; g) općim pravilima o provedbi (čl.1. Uredbe 181/2011).

²⁶ Narodne novine, br. 151/05, 36/09, 79/09, 76/13, 152/14.

²⁷ Bolanča, D., Pravo osiguranja Republike Hrvatske, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, 2017., str. 92.

Zakon o prijevozu u cestovnom prometu (u nastavku ZPCP)²⁸ posebno uređuje agencijsku djelatnost u cestovnom prijevozu i za nju određuje posebna pravila vezana za odgovornost. Agent u cestovnom prijevozu²⁹ dužan je kod osiguravatelja u Republici Hrvatskoj ili kod osiguravatelja u državi članici Europske unije sklopiti i obnavljati osiguranje od odgovornosti za štetu koju bi obavljanjem agencijske djelatnosti mogao prouzročiti prijevozniku, naručitelju prijevoza ili trećoj osobi. Najniža osigurana svota za štetu ne može biti manja od 150.000,00 kuna po jednom štetnom događaju, odnosno 750.000,00 kuna za sve odštetne zahtjeve u jednoj osiguravateljskoj godini. Agent u cestovnom prijevozu u obavljanju agencijske djelatnosti mora postupati s povećanom pažnjom, sukladno pravilima struke i dobrim poslovnim običajima.

6.2. Zračni prijevoz

Temeljni propis Unije za zračni prijevoz je Uredba (EZ) br.261/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. veljače 2004. o utvrđivanju općih pravila odštete i pomoći putnicima u slučaju uskraćenog ukrcaja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br.295/91 (u nastavku Uredba 21/2004).³⁰ Ovom Uredbom određuju se sljedeća prava putnika: a) pravo u slučaju uskrate ukrcaja, b) pravo u slučaju otkazivanja leta te c) pravo u slučaju zakašnjenja. U slučaju kršenja navedenih prava od strane zračnog prijevoznika, putnik ima pravo na odštetu, zatim pravo na vraćanje prevoznine ili preusmjeravanje te pravo na skrb.

U čl. 15. Uredbe 21/2004 se propisuje zabrana isključenja odgovornosti. Ona se odnosi na: 1) obveze prema putnicima u skladu s ovom Uredbom ne mogu se ograničiti ili isključiti, posebno ne putem izuzeća ili restriktivnih odredbi ugovora o prijevozu, te 2) ako se takva izuzeća ili restriktivna odredba primijeni u pogledu određenog putnika, ili ako putnik nije ispravno obaviješten o svojim pravima, i zbog toga je prihvatio naknadu koja je niža od one predviđene u ovoj Uredbi, takav putnik i dalje ima pravo pokrenuti odgovarajući postupak pred nadležnim sudovima ili tijelima radi ostvarenja dodatne naknade. Međutim, Uredbom nije predviđena obveza zračnog prijevoznika na sklapanje ugovora o osiguranju od odgovornosti za izvršenje svojih obveza.

Konvencija o ujednačavanju određenih pravila za međunarodni zračni prijevoz iz 1999. godine (Montrealska konvencija) je osnovni međunarodni propis u pogledu međunarodnih letova. Republika Hrvatska, kao i EU je stranka Montrealske konvencije.³¹ Prema čl.15. Zakona o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu,³² u ovaj Zakon su implementirane relevantne odredbe Montrealske konvencije u pogledu zračnog prijevoza putnika i

²⁸ Narodne novine, br. 41/2018. Danom stupanja na snagu ovoga Zakona prestaje važiti Zakon o prijevozu u cestovnom prometu (Narodne novine, br. 82/13.).

²⁹ Agencijska djelatnost u cestovnom prijevozu, u smislu ovoga Zakona, su poslovi posredovanja prilikom zapošljavanja prijevoznih kapaciteta prijevoznika u prijevozu putnika i tereta u ime i za račun prijevoznika te poslovi prodaje karata u ime i za račun prijevoznika u javnom linijskom autobusnom prijevozu putnika na organiziranim prodajnim mjestima, ako ih ne obavlja autobusni kolodvor, kao i poslovi ishođenja dozvola za obavljanje izvanrednih prijevoza te organizacije pratnji izvanrednih prijevoza na području Republike Hrvatske (čl. 96. st.1. ZPCP-a).

³⁰ Službeni list Europske unije L 46/1 od 17.2.2004.

³¹ Narodne novine – Međunarodni ugovori br.1/2008.

³² Narodne novine br. 132/98, 63/08, 135/09, 94/13.

njihove prtljage, a odgovornost hrvatskoga zračnog prijevoznika u pogledu putnika i njihove prtljage uređuju sve odredbe Montrealske konvencije koje se odnose na takvu odgovornost.

Bitno obilježje Montrealske konvencije je dvorazinski sustav odgovornosti za slučajeve smrti ili ozljede putnika. Za tužbe oštećenih koje ne prelaze 100.000 SDR (PPV) – prva razina odgovornosti, prijevoznik odgovara po načelu objektivne odgovornosti. Za tužbe koje prelaze taj iznos – druga razina odgovornosti – odgovornost zračnog prijevoznika temelji se na pretpostavljenoj krivnji i ne sadrži ograničenje odgovornosti.³³ Zračni prijevoznik odgovara za štetu u slučaju smrti ili tjelesne ozljede putnika, zatim u slučaju uništenja ili gubitka ili oštećenja predane prtljage te za štete zbog zakašnjenja.

Prema čl. 50. Montrealske konvencije, države stranke zahtijevati će od svojih prijevoznika da održavaju odgovarajuće osiguranje koje pokriva njihovu odgovornost prema ovoj Konvenciji. Također, država stranka može zatražiti od prijevoznika da podnese dokaz o održavanju odgovarajućeg osiguranja koje pokriva njegovu odgovornost prema ovoj Konvenciji. No, pravo putnika na izravnu tužbu protiv osiguratelja nije propisano.

Ovo pitanje rješava već spomenuti ZOOB. Obvezno osiguranje u prometu uključuje i osiguranje zračnog prijevoznika, odnosno operatora zrakoplova od odgovornosti za štetu nanесenu trećim osobama i putnicima (čl.2.). Pravo na izravnu tužbu putnika prema osiguratelju proizlazi iz čl. 11. ZOOB-a.

6.3. Prijevoz morem i unutarnjim plovnim putovima

Za prijevoz putnika morem i unutarnjim plovnim putovima na razini Unije važna je Uredba (EU) br. 1177/2010 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenog 2010. o pravima putnika kada putuju morem ili unutarnjim plovnim putovima i o izmjeni Uredbe (EZ) br. 2006/2004 (u nastavku Uredba 1177/2010.).³⁴ Drugi pravni akt Unije, također važan za prijevoz putnika, ali isključivo morem je Uredba (EZ) br.392/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o odgovornosti prijevoznika u prijevozu morem u slučaju nesreće (u nastavku Uredba 392/2009).³⁵

Uredba 1177/2010. se primjenjuje na putnike koji putuju: (a) u putničkom prijevozu u slučajevima kada je luka ukrcaja smještena na državnom području države članice; (b) u putničkom prijevozu u slučajevima kada je luka ukrcaja smještena izvan državnog područja države članice, a luka iskrcaja smještena je na državnom području države članice, pod uvjetom da uslugu prijevoza pruža prijevoznik Unije, te (c) na kružnom putovanju u slučajevima kada je luka ukrcaja smještena na državnom području države članice.³⁶ Ova Uredba regulira prava putnika u slučaju otkazanog putovanja i zakašnjenja u polasku, te u slučaju zakašnjenja u dolasku. U čl. 606. hrvatskog Pomorskog zakonika³⁷ potvrđena je njena primjena, a tijelo nadležno za provedbu je Agencija za obalni linijski pomorski promet.³⁸

³³ Kaštela, S., Horvat, L., Prometno pravo, Školska knjiga, Zagreb, 2008., str. 167.

³⁴ Službeni list Europske unije L 334/1 od 17.12.2010.

³⁵ Službeni list Europske unije L 131/24 od 28.5.2009.

³⁶ Bolanča Kekez, Đ., Prava putnika kao potrošača na kružnim putovanjima, Zbornik radova 2. Međunarodne znanstvene konferencije iz pomorskog prava – MZKPP Split 2018., Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2018., str.35-60.

³⁷ Narodne novine br. 181/04, 76/07, 146/08, 61/11, 56/13, 26/15.

³⁸ Prema čl.1. st.2. Zakona o plovidbi i lukama unutarnjih voda (Narodne novine, br.109/07, 132/07, 51/13, 152/14), na pitanja koja nisu uređena ovim Zakonom na odgovarajući način se primjenjuje Pomorski zakonik.

Europska unija je 23. travnja 2009. donijela Uredba 392/2009 u koju je unijela odredbe Protokola iz 2002. Atenskoj konvenciji o prijevozu putnika i njihove prtljage morem iz 1974. godine i IMO Rezervu i Smjernice iz 2006. godine kao njezin sastavni dio i obvezujući za sve države članice EU-a, dakle i za Republiku Hrvatsku.³⁹ Cilj Uredbe je oblikovanje jedinstvenog skupa pravila kojima će se regulirati prava pomorskih prijevoznika i njihovih putnika u slučaju nesreće.⁴⁰

U pomorskom osiguranju od odgovornosti predmet je osiguranja imovinskopravna odgovornost brodovlasnika odnosno brodarka prema trećim osobama za štetu.⁴¹ Pri tome treća strana nije ni u kakvu ugovornom ili izvanugovornom odnosu s osigurateljem, pa pravo treće osobe na izravan zahtjev mora biti potpisano. Izravna tužba znači zakonsko pravo osobe koja je pretrpjela štetu događajem za koji odgovara brodovlasnik, a koja osoba nije subjekt ugovora o osiguranju, da može neposredno od osiguratelja osiguranikove odgovornosti zahtijevati naknadu te štete.⁴² Pravo na naknadu štete je ograničeno na iznos pretrpljene štete odnosno osigurateljeve obveze. U Pomorskom zakoniku izravna je tužba predviđena u dva slučaja: a) u obveznim osiguranjima od odgovornosti te b) za tražbine članova posade zbog smrti, tjelesne ozljede ili narušavanja zdravlja.

U kontekstu pomorskim obveznih osiguranja je i Direktiva 2009/20/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. o osiguranju brodovlasnika za pomorske tražbine.⁴³ Osiguranje pokriva pomorske tražbine uz ograničenje prema Konvenciji iz 1996. Iznos osiguranja za svaki pojedini brod po nezgodi jednak je odgovarajućem najvišem iznosu ograničenja odgovornosti utvrđenom Konvencijom iz 1996. Ovom Direktivom nije predviđeno opće pravo treće osobe na izravnu tužbu prema osiguratelju odgovornosti.

6.4. Željeznički prijevoz

Uredbom (EZ) br. 1371/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2007. o pravima i obvezama putnika u željezničkom prometu (u nastavku Uredba 1371/2007)⁴⁴, uređuje paket prava za putnike koji koriste željeznički prijevoz, a primjenjuje se za sva željeznička putovanja i sve željezničke usluge koje pruži jedno željezničko poduzeće ili više njih, koje ima (koja imaju) dozvolu u skladu s Direktivom 95/18/EZ Vijeća od 19. lipnja 1995. o davanju dozvola za željeznička poduzeća (čl.2.). Ovom Uredbom u pravo Unije unesene su odredbe CIV-COTIF '99 koje kao Prilog A Uredbe, postaju njezinim sastavnim dijelom. Na taj način se CIV-COTIF '99. izravno primjenjuje unutar Unije, pa tako i Republike Hrvatske.⁴⁵

To se tiče i obveznog osiguranja od odgovornosti. Uz obvezno osiguranje od odgovornosti, prijevoznik može pružiti i drugo financijsko jamstvo kao što je jamstvo banke ili druge

³⁹ Pospišil-Miler, M., Novi sustav odgovornosti za smrt i tjelesne ozljede putnika u pomorskom prijevozu, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2014., str. 263.

⁴⁰ Činčurak Erceg, B., Odgovornost prijevoznika za štete na tjelesnom integritetu putnika i prtljazi prema odredbama hrvatskog Pomorskog zakonika iz 2013. godine, PPP, god. 54 (2015), 169, str. 409–442.

⁴¹ Pavić, D., Pomorsko osiguranje, Pravo i praksa, Književni krug Split, 2012., st. 418.

⁴² *Ibid.* str.429.

⁴³ Službeni list Europske unije L 131/128 od 28.5.2009. Njene odredbe su također sadržane u Pomorskom zakoniku.

⁴⁴ Službeni list Europske unije L 315/14 od 3.12.2007.

⁴⁵ Bolanča, D., Prometno pravo Republike Hrvatske, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultete, 2016. st. 394.

institucije za pokriće svoje odgovornosti. Uvođenjem obveznog osiguranja odgovornosti prijevoznika i stalnom kontrolom provedbe ove obveze od strane Europske komisije nastojalo se potencijalnom tužitelju (oštećenom putniku) omogućiti bržu i efikasniju naplatu odštetnih zahtjeva, posebno u slučaju nelikvidnosti prijevoznika, dok se s druge strane primjenom ovog instituta rasterećuje prijevoznike. Uz obvezno osiguranje od odgovornosti prijevoznika vezuje se i instrument izravne tužbe (*actio directa*) oštećenika prema osiguratelju štetnika koji osigurava naplatu štete do granice osigurane svote, tj do iznosa od 175 000 SPR (PPV), što je posebno važno u slučaju nastanka velikih šteta kod kojih će, uz prijevoznika, solidarno odgovarati i osiguratelj od odgovornosti.⁴⁶

Zakonom o željeznici⁴⁷ se utvrđuju uvjeti i načini za provedbu Uredbe 1371/2007.

7. Zaključak

U fokusu ovoga rada je analiza osiguranja od odgovornosti za štetu iz ZPUT-a (čl.53) u usporedbi s propisima iz materije prijevoznog prava.

Bitno obilježje osiguranja od odgovornosti za štetu sastoji se u pravu oštećene osobe. Ona može zahtijevati neposredno od osiguratelja naknadu štete koju je pretrpjela događajem za koji odgovara osiguranik, ali najviše do iznosa osigurateljeve obveze. No, pravni izvori iz turističkog i prijevoznog prava nisu jedinstveni u pogledu pravo putnika na izravnu tužbu (*actio directa*) protiv osiguratelja, ali svi propisuju obvezno osiguranje od odgovornosti za štetu.

Također smo utvrdili da iznosi osigurateljeve obveze nisu jednaki u prijevozničkim i turističkim ugovorima. U ugovorima o prijevozu temeljno je načelo da prijevoznik ima pravo na ograničenje odgovornosti do određenog iznosa, pa slijedom toga putniku ne odgovara do punog iznosa naknade štete. U turističkom pravu, odnosno u ugovoru o paket-aranžmanu i u ugovoru o povezanom putnom aranžmanu, putnik ima pravo na puni iznos naknade štete. No, naknada štete i tada može biti ograničena u dva slučaja: a) ako su se putnik i organizator tako unaprijed dogovorili te 2) ako je šteta nastala tijekom prijevoza.

Bitna razlika između turističkog i prijevozničkog prava postoji glede dodatnog osiguranja. U turističkom pravu, za slučaj nesolventnosti trgovca putnika štiti jamčevina. Osnovna funkcija jamčevine, u formi police ili bankarske garancije je pojačanje odgovornosti trgovca. Putnik na temelju ugovora ili potvrde o ugovoru o putovanju u paket-aranžmanu odnosno ugovora o povezanom putnom aranžmanu ima mogućnost neposrednog ostvarivanja prava na naknadu povrata svih novčanih sredstava od društva za osiguranje odnosno banke (čl.50. ZPUT).

Istraživanje je potvrdilo da je Republika Hrvatska u pogledu zaštite putnika usvojila najviše standarde Unije.

⁴⁶ Barun, M., Odgovornost željezničkog prijevoznika za smrt i tjelesne ozljede putnika nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, PPP god. 52 (2013), 167, str. 183-202.

⁴⁷ Narodne novine br. 94/13.

LITERATURA

1. Barun, M. (2013), Odgovornost željezničkog prijevoznika za smrt i tjelesne ozljede putnika nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, *PPP* god.52, 167, str. 183-202
2. Belanić, L. (2009.), Obvezna osiguranja od odgovornosti izvan djelatnosti prometa i prijevoza u hrvatskom i poredbenom pravu, s osvrtom na određivanje obveznika sklapanja osiguranja i kruga trećih osoba, *Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij. (1991) v. 30, br. 1, str. 551-600*
3. Bolanča, D. (2017.), *Pravo osiguranja Republike Hrvatske*, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, Split
4. Bolanča, D. (2016.), *Prometno pravo Republike Hrvatske*, Sveučilište u Splitu, Pravni fakultet, Split
5. Bolanča Kekez, Đ. (2018.), Prava putnika kao potrošača na kružnim putovanjima, *Zbornik radova 2. Međunarodne znanstvene konferencije iz pomorskog prava – MZKPP Split 2018., Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, str.35.-60.*
6. Crnić, I. (2004.), *Odštetno pravo*, Zbirka sudskih rješidbi s napomenama i propisima, Zagreb, Zgombić & Partneri
7. Činčurak Erceg, B. (2015.), Odgovornost prijevoznika za štete na tjelesnom integritetu putnika i prtljazi prema odredbama hrvatskog Pomorskog zakonika iz 2013. godine, *PPP*, god. 54,169, str. 409–442.
8. Kaštela, S., Horvat, L. (2008.) *Prometno pravo*, Školska knjiga.
9. Pavić, D. (2012.), *Pomorsko osiguranje*, Pravo i praksa, Književni krug Split.
10. Pospišil-Miler, M. (2014.), *Novi sustav odgovornosti za smrt i tjelesne ozljede putnika u pomorskom prijevozu*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
11. Pravni leksikon. (2007.), grupa autora, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.
12. Sajter, D. (2008.), *Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja u stečaju*, doktorska disertacija, Sveučilište Josip Juraj Strossmayer u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku

Summary

LIABILITY INSURANCE IN THE TRANSPORT AND TOURIST CONTRACTS OF THE REPUBLIC OF CROATIA

The research has shown that obligations of the insurer arising from transport contracts differ from those in the tourist contracts. A fundamental principle of transport law is that a carrier has the right to a limited liability up to a certain amount, therefore a passenger is not entitled to the full amount of compensation for damages. In the tourism law, i.e. package contracts and contracts on linked travel arrangements, the passenger is entitled to the full amount of compensation. However, in this case a compensation for damages to be paid by the organizer (service provider) may be limited if: a) the passenger and the organiser have agreed so in advance and 2) the damage occurred during the carriage. The difference between tourism and transport law is also the security institute in case of insolvency of the trader which is the element of the tourism contracts. The main function of insolvency security in the form of an insurance policy or a bank guarantee is to increase the responsibility of the trader. The passenger may, based on a contract or certificate of the package contract and to linked travel arrangement, directly realize his right to compensation.

Keywords: *passenger, package, liability insurance, transport, compensation.*